

PAPER DETAILS

TITLE: ÇANAKKALE'DE ZEYTİN YETİSTİRİCİLİĞİNİN COĞRAFI ESASLARI

AUTHORS: Nusret KOCA

PAGES: 0-0

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3083>

ÇANAKKALE'DE ZEYTİN YETİŞTİRİCİLİĞİNİN COĞRAFI ESASLARI

(The Geographical Principals of Olive Cultivation in Canakkale)

Öğr. Gör. Dr. Nusret KOCA*

ÖZET

Çanakkale, Türkiye'nin önemli zeytin üretim bölgelerine komşu konumda bulunmaktadır. Türkiye zeytin üretiminin yaklaşık %6 kadarını karşılayan Çanakkale'de, tarım alanlarının %8'i zeytinliklerle kaplıdır. Çanakkale'de zeytinlikler, Ayvacık ve Ezine ilçelerinin Ege Denizi kıyılarında ve kıyı yakını alçak kesimlerinde yoğunluk kazanırken Çanakkale Boğazı'nın Marmara Denizi girişine kadar her iki kıyıda ve kuzey rüzgârlarından korunmuş alçak vadi yamaçlarında devam eder.

Çanakkale'de üretilen zeytinlerin büyük bir kısmı zeytinyağı üretiminde kullanılırken, az bir kısmı da yerel ihtiyaçları karşılamak amacıyla sofralık olarak değerlendirilmektedir. Yöreye sağladığı pek çok katkının yanı sıra, önemli bir istihdam alanı da oluşturan zeytinciliğin bir takım sorunları da bulunmaktadır. Zeytincilik potansiyeli bugünküne göre daha yüksek olan ilde, bir taraftan yeni zeytinlikler tesis edilirken, bir taraftan da zeytinliklerin en yoğun olarak bulunduğu Ege Denizi kıyılarında zeytinliklerin tahrip edilerek yerlerine ikincil konutların inşa edilmesi, zeytinliklerin daralmasına neden olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çanakkale, Zeytincilik.

ABSTRACT

Çanakkale is located in the neighborhood area of important olive production regions of Turkey. Although Only 8 per cent of the whole agriculture areas of Çanakkale is covered by olive trees, Çanakkale meets 6 per cent of total olive production of Turkey by itself. The Olive groves appear densely in the Aegean coast of Ayvacık and Ezine counties and low inshores and then they keep spreading in both sides of Dardanelles strait till the entry of Marmara Sea and in low valleys which are protected from northern winds.

While the huge amount of the olives produced in Çanakkale is used for olive oil production, the small amount that is left is used to meet local olive demand. Besides its several benefits for the region, It is a big employment opportunity for the inhabitants of the region. On the other hand, Olive cultivation has some vital problems. While the new olive cultivation areas are

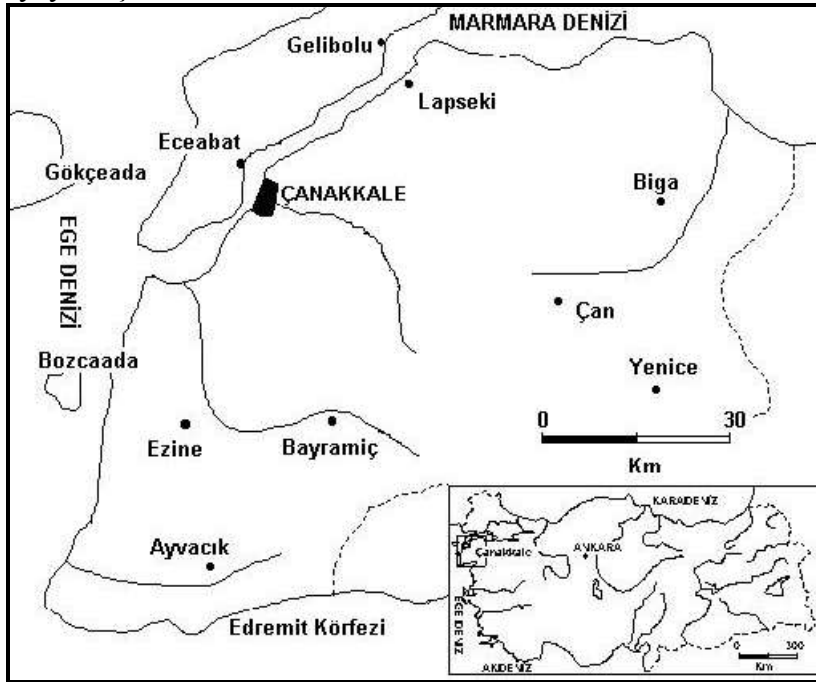
* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

being tried to be established, The current areas in where olive trees are most densely existed in Aegean Sea coast are being destroyed for the aim of building new summer houses. This inconsiderate act causes narrowing of the fruitful and only agricultural areas for olive production

Key Words: Çanakkale, Olive cultivation

GİRİŞ

Anavatanı Akdeniz'in doğu kıyıları olan ve aynı zamanda Akdeniz ikliminin tipik tanıtıcı bitkilerinden zeytinin, M.Ö. 3000 yılından beri yetiştiriciliği yapılmakta ve yağı ticari anlamda kullanılmaktadır¹. Dünyanın en eski kültür bitkilerinden olan zeytinin, anavatanı Suriye'den ülkemize güneydoğudan başlayarak Akdeniz kıyıları boyunca yayıldığı kabul edilmektedir². Zeytinin yayılış güzergâhı üzerinde bulunan ülkemizde, zeytin uygun ortam bulabildiği geniş bir alana yayılmıştır.

Harita 1. Araştırma Sahası Lokasyon Haritası

¹ Zeytin Yetiştiriciliği, 2003, Hasad Yayıncılık. İstanbul. s. 9.

² Zeytin Yetiştiriciliği, 2003, Hasad Yayıncılık. İstanbul. s. 7.

Zeytin ülkemizde, Güneydoğu Anadolu'da Mardin'in güney kesimlerinden başlayarak, Akdeniz, Ege ve Marmara kıyı kesimleri ile alçak kesimleri takip ederek yer yer Karadeniz kıyılarında da yayılma alanları bulabilmiştir. Kıyı bölgeleri dışında, yükseltilerinin az oluşu nedeniyle zeytinin yetişebilmesi için gerekli elverişli iklim şartlarına sahip iç kesimlerde de (Adıyaman, Kahramanmaraş, Karaman, Isparta, Burdur, Denizli, Bilecik, Eskişehir) sınırlı miktarlarda zeytinlikler bulunabilmektedir.

Araştırmamıza konu olan Çanakkale ili, Türkiye'deki zeytin ağaçlarının yaklaşık % 4,5'ine sahiptir³. Oysa Çanakkale, hem ağaç sayısı hem de üretimde ilk sıraları alan Balıkesir ve Bursa illerinin zeytin üretim bölgelerine komşu olmasının yanında, Ege ve Marmara Denizleri ile Çanakkale Boğazı'nda da uzun bir sahil şeridinde sahiptir. Bunlara rağmen Çanakkale Türkiye zeytin üretiminde 2003 yılı rakamlarına göre ancak 7. sırada yer alabilmektedir. Bunun çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Bunlar arasında, Marmara Denizi kıyılarının kuzey rüzgarlarına açık olması ve bu nedenle bu kıyılarda zeytinliklerin çok sınırlı miktarda bulunması, Çanakkale ve Ege Denizi kıyılarında, kıyıdan itibaren yükseltinin hemen artması ve dolayısıyla sıcaklıkların düşmesi zeytin ağaçlarının yetişebileceği alanları sınırlandırdığından ve kıyı yakını verimli alçak düzlüklerin başka tarım ürünlerine ayrılması gibi nedenler gelmektedir. Bunların yanında, Çanakkale'de zeytinliklerin yoğunlaştığı Küçükkuyu, Assos ve Geyikli kıyılarında, zeytinliklerin ikincil konut yapımı için tahrip edilmesi de ildeki zeytin üretimini olumsuz yönde etkilemektedir.

Günümüzde Çanakkale'de Yenice ve Çan ilçeleri dışındaki bütün ilçelerde zeytin üretimi yapılmakla beraber ilk sıraları Ayvacık ve Ezine ilçeleri almaktadır (Harita 1). İl genelindeki yaklaşık 4107000 civarındaki meyve veren zeytin ağaçlarının 3040000 kadarı yani % 74'ü bu iki ilçeye aittir (Tablo 1). Zeytin ağacında periyodisite (zeytin ağaçlarının fizyolojik özellikleri nedeniyle bir yıl bol ürün verip ertesi yıl çok az veya hiç ürün vermemesi durumu) görülmesi nedeniyle, Çanakkale ilinde var yılında yaklaşık 126503 ton (2002 yılı) zeytin üretimi gerçekleşirken (Türkiye üretiminin % 7'si), yok yılında (2003 yılı) 49874 ton civarında (Türkiye üretiminin % 5'i) üretim olmuştur (Tablo 2).

³ D.İ.E., 2004, Tarımsal Yapı (Üretim, Fiyat, Değer) s.85.

Tablo. 1. *Çanakkale’de İlçelere Göre Zeytin Ağacı Varlığı (2003).*

İlçe	Zeytin Ağacı Sayısı
Merkez	134262
Ayvacık	1734000
Bayramiç	300200
Biga	21250
Bozcaada	2305
Eceabat	372100
Ezine	1316000
Gelibolu	45500
Gökçeada	117900
Lapseki	63000
Toplam	4106517

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü verilerinden derlenmiştir.

İl genelindeki zeytin ağaçlarının büyük bir kısmı, doğal şartların etkisi ve üretimin yağ elde etmek amacıyla yapılması nedeniyle Gemlik ve Ayvalık çeşitlerinden oluşmaktadır.

Tablo.2. *Türkiye’de ve Çanakkale’de Zeytin Üretim Değerleri.*

	2002 Yılı (Ton)	%’si	2003 Yılı (Ton)	%’si
Türkiye	1800000	100	850000	100
Çanakkale	126503	7	49874	5

Kaynak: DİE ve Çanakkale Tarım İl Müdürlüğü verilerinden derlenmiştir.

Bu araştırmada, Çanakkale ilinin zeytin varlığı ortaya konmaya çalışılarak, zeytincilikte karşılaşılan sorunlar belirlenerek bu sorunlara, doğal çevre faktörleri ile beşeri ve ekonomik coğrafi faktörler göz önüne alınarak çözüm önerileri getirilmeye çalışılacaktır. Bunların yanında, Çanakkale ilindeki zeytinciliğin il ve Türkiye ekonomisindeki yeri incelenecektir. Ayrıca bu çalışmanın Türkiye genelinde zeytincilik üzerine yapılacak çalışmalara kaynak oluşturacağı kanaatindeyiz.

1-DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ VE ZEYTİNCİLİK

Bitkilerin yetişme ve yaşama şartlarını, bulundukları ortamdaki iklim, toprak, eğim, bakı gibi özellikler belirlemektedir. Zeytinin yetişmesi üzerinde de çevrenin iklim şartlarının yanında toprak ve su şartları etkili olmaktadır.

Uygun miktarda üretim ve yeterli bir kalite için zeytinler, ılıman kış şartları ile aşırı sıcak olmayan ve normal nemli yaz şartlarında iklim özellikleri aramaktadır. Subtropikal karakterli olan zeytin kültürleri aşırı soğuk şartlara karşı hassas olması nedeniyle -5°C sıcaklıkta nazik dokuların ölümüne kadar uzanan ciddi hasarlara uğrarken⁴, -10°C gibi daha aşırı soğuklarda (zeytin çeşitlerine göre değişebilir) tüm ağacın ölümüne kadar uzanan ciddi tehlikeler ortaya çıkabilir⁵.

Çanakkale'de zeytinlik alanların bulunduğu kesimlerde ise Yarı Nemli Marmara İklimi etkili olmaktadır⁶. Bu iklim tipinde, yaz aylarının sıcaklığı Akdeniz iklimindeki kadar yüksek olmaz iken, kış aylarında ise iç kesimlerdeki kadar düşük olmaz.

Zeytin ağacının sıcaklık gereksinimi, ağacın ilk sürgünlerden çiçeklenmeye kadar olan ilkbahar mevsiminin başlarında ($5-10^{\circ}\text{C}$), çiçeklenme dönemi olan 20 nisan-20 mayıs (yağışlı ve serin geçen yıllarda haziran ayı ortalarına kadar) arasında ($15-20^{\circ}\text{C}$), meyve oluşumu ve büyüme dönemi olan yaz aylarında ($20-25^{\circ}\text{C}$), meyvelerin olgunlaştığı sonbahar döneminde (15°C) ve tam olgunluktan hasat sonuna kadar olan dönem (5°C) gibi değişik devrelerde farklılık gösterir⁷. Ayrıca zeytin ağacının çiçeklenme için soğuklama ihtiyacının karşılanması gerektiğinden ocak ayından nisan ayına kadar olan dönemde soğuklamaya ($7,2^{\circ}\text{C}$ altında 50-60 saat ile 1200 saatten daha fazlasına kadar) gereksinim duymaktadır⁸. Vejetasyon döneminde düşük sıcaklıklar kadar yüksek sıcaklıklar da zeytin ağacını ve meyve verimini olumsuz etkilemekte ve 40°C 'nin üzerindeki sıcaklıklara dayanabilmek için sulama yapılması gerekmektedir⁹. Bunların yanında yaz mevsimindeki aşırı yağışlar, bakteriyel ve mantar hastalıklarına zemin hazırlamaktadır¹⁰.

⁴ Zeytin Yetiştiriciliği, 2003, Hasad Yayıncılık. İstanbul. s. 66.

⁵ Temuçin, E., 1993, "Türkiye'de Zeytin Yetişen Alanların Sıcaklık Değişkenine Göre İncelenmesi" Ege Coğ. Der. Sayı: 7, İzmir. s. 117-131.

⁶ Koçman, A., 1993, Türkiye İklimi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fak. Yay. No: 2, İzmir, s.78.

⁷ Ertin, G., 2000, "Edremit Körfezi Çevresinde Zeytin Üretimi" Türk Coğrafya Dergisi Sayı: 35, İstanbul, s. 228.

⁸ <http://www.agri.ankara.edu.tr/bahce/pratikbilgiler/meyve/zeytin/morfoloji.htm>

⁹ Temuçin, E., 1993, a.g.m., s. 117-131.

¹⁰ Zeytin Yetiştiriciliği, 2003, Hasad Yayıncılık. İstanbul. s. 66.

Zeytin ağacının iklim istekleri ile Çanakkale'deki zeytinliklerin yayılış gösterdiği alanlardaki iklim özelliklerinin uyum gösterdiği görülmektedir. Çanakkale'deki zeytin yetiştirme alanlarında, meyve gözlerinin gelişmesi ve kış soğuklanması için gerekli olan 1,5-18 °C arasındaki kış sıcaklıkları açısından elverişli olduğu görülmektedir. Sahanın en kuzeyindeki Gelibolu'da ortalama en düşük sıcaklık değeri ocak ayında 2,6 °C iken Çanakkale'de 3,0 °C, güneyde Edremit Körfezi kıyılarında 3,5 °C'dir. Kış soğuklanmasının karşılandığı dönemde zeytin bitkisinin yaşaması ve ürün verimi üzerinde etkili olan kış kritik sıcaklık değerleri ise -9 °C civarındadır. Ancak bazı yıllar soğuk hava kütlelerinin etkisi sonucu sıcaklıklar -11,5 °C'ye kadar (29 Şubat 1929) düşmektedir. Çeşitlere göre değişmekle birlikte zeytin bitkisi kısa süreler içerisinde Yücel'e göre -19 °C'ye kadar düşük sıcaklıklara dayanabilmekle¹¹ beraber bu ekstrem sıcaklıklar, zeytin bitkisinin yaşamının sona ermesine neden olmaktadır.

Zeytin bitkisinin çiçeklenme döneminde ihtiyacı olan ortalama 15-20 °C sıcaklık bakımından, sahanının sıcaklık şartlarının uyum gösterdiği görülmektedir. Çiçeklenme döneminin rastladığı mayıs ayında sahadaki ortalama sıcaklık 17,3°C civarındadır. Bu dönemde çiçeklenme üzerinde olumsuz etki yapan aşırı sıcaklıklar ender olarak görülmektedir. Zeytin meyvelerinin oluşum ve büyüme dönemlerinde ise sahanın ortalama sıcaklığı 21,9 °C ile 24,6 °C arasında değişiklik göstermektedir. Meyvelerin olgunlaştığı ekim ve kasım aylarının ortalama sıcaklıkları ise olgunlaşma için gerekli olan 15 °C civarındadır (Ekim 15,8 °C, Kasım 11,3 °C). Olgunluktan hasat sonu olan ocak ayına kadar, sahada sıcaklık ortalaması en düşük 3,0 °C (ocak) ile 16,2 °C (kasım) arasında değişmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi Çanakkale'de zeytin yetiştirme alanlarında sıcaklık şartları oldukça uygunluk göstermektedir. Subtropikal karakterli olan zeytin bitkisinin yaşaması ve meyve verimi üzerinde etkili olan ekstrem değerlerin de sahada görülme frekansı pek fazla değildir. Ancak bazı yıllardaki aşırı kar yağışı zeytin ağaçlarının

¹¹ Yücel, T., 1990, "Türkiye'de Zeytinliklerin Dağılışı" Atatürk Kültür Dil Tarih Yüksek Kurumu, Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu Coğrafya Araştırma Dergisi, Cilt.1, Sayı: 2, Ankara, s. 4.

dallarının kırılmasına neden olarak (Örneğin 2004 Ocak ayındaki aşırı kar yağışı) sonraki yıllarda üretimin azalmasına sebep olmaktadır.

Zeytin ağacı yıllık yağışın en az 600 mm olduğu yerlerde sulama yapmadan yetişebilmektedir¹². Ancak verimi ve kaliteyi artırmak için özellikle yaz aylarında sulama yapılması gerekmektedir. Çanakkale'de ise yıllık ortalama yağış 615,5 mm olmasına rağmen, zeytin meyvelerinin oluşum ve gelişim dönemi olan yaz aylarında yağışın sadece % 6,9'unun (42,4 mm) düşmesi, ürünün verim ve kalitesini etkilemektedir.

Zeytin bitkisinin, kök ve saçak gelişmesi için uygun olan topraklar, kumlu-tınlı, tınlı, tınlı-kumlu, killi-tınlı ve milli-tınlı olanlardır. Çünkü bu tip topraklar geçirgen yapıları ve yeterli su tutma kapasiteleri ile uygun ortamlar sağlarlar¹³. Çanakkale'de toprakların % 55,7'si tınlı, % 37,9'u killi-tınlı, % 3,9'u killi ve % 2,5'i ise kumlu topraklardır. Zeytinliklerin kapladığı alanların 504 ha.1 birinci, 8460 ha.1 ikinci, 5880 ha.1 üçüncü, 6101 ha.1 dördüncü, 5880 ha.1 altıncı ve 5676 ha.1 da yedinci sınıf arazilerdir¹⁴. Görüldüğü gibi büyük bir kısmını alüvyal toprakların oluşturduğu birinci sınıf araziler zeytinlik olarak kullanılmamaktadır. Az eğimli yamaçlar ve alüvyal alanlar daha ziyade tarla tarımı için kullanılmaktadır.

2- BEŞERİ ÇEVRE ÖZELLİKLERİ VE ZEYTİNCİLİK

İklim ve toprak özellikleri gibi fiziki özelliklerin yanında, sulama, çapalama, budama, gübreleme, ilaçlama, bahçe düzenleme, parsel büyüklüğü, zeytin türleri, işgücü, zeytincilikle ilgili çıkarılan yasalar ve pazarlama gibi beşeri faaliyetlerde zeytincilik üzerinde etkili olmaktadır.

Çanakkale Tarım İl Müdürlüğü 2003 yılı verilerine göre, ildeki zeytinliklerin kapladığı alan 26408,7 ha.ve meyve veren ağaç sayısı da 4142009 kadardır. Meyve veren ağaçların % 94'ünü (3893422) yağlık, % 6'sını (248587) ise sofralıklar oluşturmaktadır. İldeki zeytin ağaçlarının % 79'u (3275737) toplu bahçe (Fotoğraf.1) halinde bulunurken, % 21'i (866272) dağınık ağaçlar şeklinde bulunmaktadır. Çanakkale ilindeki zeytin üreticisi sayısı da 2003 yılı itibarıyla 2207'dir.

¹² Zeytin Yetiştiriciliği, 2003, Hasad Yayıncılık. İstanbul. s. 67.

¹³ Zeytin Yetiştiriciliği, 2003, Hasad Yayıncılık. İstanbul. s. 67.

¹⁴ Çanakkale İli Arazi Varlığı, 1999, Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yay. Ankara.

Fotoğraf. 1. Araştırma Sahasındaki Zeytinliklerden Bir Örnek.

İlde zeytin bahçeleri tesis edilirken her ağaç arasındaki mesafe 5 m. ile 10 m. olacak şekilde yapılmıştır. Genellikle günümüzden 30-50 yıl ve daha öncesi tesis edilmiş bahçelerde ağaçlar arasındaki mesafelere pek dikkat edilmemiştir. Bu bahçelerin bazılarında ağaçlar arası mesafe 10 m. yi bulurken, bazılarında ise araziden daha fazla faydalanılacağı sanılarak ağaçlar arası mesafe 5 m.den de aşağı düşmüştür. Yakın yıllarda ve günümüzde kurulan bahçeler daha bilinçli bir şekilde kuruldukları için ağaçlar arası mesafe 5 m. olmaktadır. Yeni kurulan zeytinliklerde ağaçlar fazla büyütülmemekte ve böylece budamada, ilaçlamada ve hasatta kolaylıklar sağlanmaktadır. Ancak yeni kurulan bahçelerde ağaçlar fazla büyütülmeyerek ağaç başına verim düşürülmekle beraber birim alandaki ağaç yoğunluğu artacağı için birim alandan alınan verim düşmemektedir. Hatta, kısa boylu zeytin ağaçlarının hasadında sırık kullanılmayıp bunun yerine elle veya makine ile hasat yapıldığı için ertesi yıl meyve verecek gözenekler daha az etkilenmekte ve bu nedenle periyodisite özelliği de daha az görülmektedir.

Tarım İl Müdürlüğü verilerine göre, Çanakkale ili zeytinliklerinin % 67'si delicelerin aşılması ile % 33'ü ise kültür çeşitlerinden

dikilmesi ile oluşturulmuştur. Son yıllarda tesis edilen zeytinliklerin tamamı kültür çeşitlerinden oluşmaktadır. İlde zeytin fidanlarının kültür çeşitleri, Tarım İl Müdürlüğünden, Edremit Zeytincilik Üretme İstasyonundan, Ayvalık Vakıf Zeytinlik Müdürlüğünden ve özel işletmelerden temin edilmektedir. Çanakkale ilindeki zeytinliklerin büyük çoğunluğu yağlık Gemlik ve Ayvalık çeşitlerinden oluşmaktadır. Son yıllarda sofralık Domat çeşidi de dikilmeye başlanmıştır.

Çanakkale ilindeki zeytinliklerde ağaç başına ortalama verim yıldan yıla farklılık göstermektedir. Zeytin ağacının yapısal özelliğinin yanında hasatta yapılan yanlış uygulamalar ile budama, gübreleme, sulama ve çapalama gibi bir takım işlemlerin gereği gibi yapılamaması ağaç başına ortalama verimi düşürmektedir. Ürünün çok olduğu yıl “var yılı”, az olduğu yıl ise “yok yılı” olarak adlandırılmaktadır. İlde var yılında ağaç başına verim 70-75 kg. a kadar çıkmasına karşılık, bakım koşullarının yeterince yerine getirilmediği bahçelerde ağaç başına verim 30-35 kg’ye kadar düşüş göstermektedir. Periyodisite görülen yıllarda ise özellikle sofralık çeşitlerde ağaç başına ortalama verim 5 kg’ye kadar düşmektedir. Örneğin Merkez ve Ayvacık ilçelerinde var yılı olan 2002 yılında ağaç başına ortalama verim 40 kg iken, periyodisitenin olduğu 2003 yılında ağaç başına ortalama 5 kg’ye kadar düşmüştür¹⁵.

Zeytinlikler genellikle kıraç ve eğimli arazilerde kuruldukları için ancak %20 kadarında ara tarım uygulamaları yapılmaktadır. Bahçelerdeki ağaçlar arasındaki boşluklarda buğday, nohut, fiğ ve bakla gibi ürünlerin tarımı yapılmaktadır (Fotoğraf.2). Ancak ara tarımın yapıldığı bu bahçelerde yaz aylarında çıkan yangınlar zeytinliklere büyük oranlarda zarar vermektedir. Bunun da etkisi ile ilde ara tarım uygulaması pek tercih edilmemektedir.

Ağacın canlılığı ile yüksek verimliliğini sağlamak, gençlik dönemindeki verimsiz devreyi kısaltmak, gerileme, yaşlanma ve ölüm devresini geciktirmek suretiyle verimlilik devresini uzatarak vejetatif ve generatif fonksiyonları arasındaki dengeyi korumak için yapılan

¹⁵ Tarım İl Müdürlüğü 2003 Yılı verilerinden derlenmiştir.

budama¹⁶, Çanakkale ilindeki zeytin üreticileri tarafında da genellikle düzenli olarak yapılmaktadır.

Fotoğraf. 2. Ara Tarım Yapılan Zeytinliklerden Bir Görünüm.

Bununla beraber bazı üreticiler, budamaya gereken önemi vermeyerek, tekniğe uygun olmayan yöntemlerle bilinçsiz bir şekilde budama yapmaktadırlar. Çanakkale Tarım İl Müdürlüğü tarafından üretim alanlarında her yıl ve kaliteli ürün alabilmek için, zeytin üreticilerini budama konusunda bilgilendirme toplantıları yapılmaktadır. Yörede budama işlemi, Edremit Körfezi kıyılarında şubat, kuzeyde kalan diğer kesimlerde ise şiddetli soğukların etkisini kaybettiği mart ayında yapılmaktadır.

Yabancı otları yok etmek, yağışlı mevsimde sızmayı arttırmak ve kurak mevsimde ise buharlaşma ile su kaybını azaltmak için, zeytinlik arazilerdeki toprak işlenmektedir. Zeytinliklerde ağaçlar arasındaki boşluklar pulluklarla derin bir şekilde sürülmekle beraber, ağaç altında kalan kısımlar yüzeysel olarak, fazla derinlere dalmadan ve ağaçların

¹⁶ Civantos, L., Pastor, M., 1999. Yetiştirme Tekniği, Dünya Zeytin Ansiklopedisi (Türkiye Baskısı), Uluslar arası Zeytinyağı Konseyi Yayını, Madrid, İspanya. s.480.

kılcal köklerine zarar vermeden çapa yapılmaktadır. Genellikle ürün hasat edildikten hemen sonra, kış ve ilkbahar yağışlarından daha iyi faydalanmak için zeytinlikler sürülmektedir. İlkbahar sonuna doğru ise, yabancı otları yok etmek ve toprağın yüzeyindeki kaymak tabakayı kırmak için kültüvator ile çapalanmaktadır.

Zeytin yetiştiriciliğinde, toprak yapısı ve ağacın büyüklüğüne göre değişen fosforlu, potaslı ve azotlu gübrelere gereksinim duyulmaktadır. Tarım İl Müdürlüğü verilerine göre Çanakkale ilindeki zeytin yetiştiricilerinin az bir kısmı (% 33,8) suni gübre kullanmaktadırlar. Bunlar da daha ziyade kompoze gübreleri tercih etmektedirler. İldeki zeytinliklerin büyük çoğunluğu küçük işletmelerden oluştuğu için, zeytin yetiştirici aileler besledikleri hayvanların ahır gübrelerini zeytinliklerinde kullanmaktadırlar.

Çanakkale ilinde, düz ve sulanabilir tarım alanlarında daha yüksek gelir sağlayan meyve ve sebzecilik yapıldığı için, zeytinlikler eğimli alanlarda bulunmaktadır. Bundan dolayı ildeki zeytinliklerden sadece Merkez ilçe Saraycık köyü ve Ezine ilçesi Geyikli beldesi civarındaki az miktardaki zeytinliklerde sulama yapılabilmektedir. Bunlar haricinde, ildeki zeytinlikler yağış suları ile yetinmek zorundadır. Bu nedenle ilkbahar ve yaz aylarının aşırı kurak geçmesi verimin ve ürünün kalitesinin düşmesine sebep olmaktadır. Son yıllarda bazı zeytin üreticileri, kurak mevsimlerde traktör arkasına takılan pulverizatörler ve atomizörler ile püskürterek ağaçlara yapraklarından su vermektedirler.

Çanakkale ilindeki zeytin ağaçlarında en yaygın görülen hastalık *zeytin dal kanseridir*. Bu hastalığın görüldüğü bahçelerde, hastalığın durgun halde olduğu temmuz ve ağustos aylarında çok urlu kurumuş dallar kesilmekte ve yakılarak yok edilmektedir. Kesilen yüzeylere ise %5'lik göztaşı eriyiği sürülmektedir. Bu hastalıkla mücadele için, hasattan sonra, şubat ayı sonunda, don ve dolu zararından hemen sonra ve ilkbahar yağmurları başlamadan önce olmak üzere dört kez ilaçlama yapılmaktadır¹⁷. Zeytin dal kanseri dışında, *zeytin halkalı leke hastalığı*, *armillaria kök çürüklüğü* ve *zeytin solgunluğu* hastalıkları da görülmektedir.

¹⁷ <http://www.zae.gov.tr/bitkisagligi/hastalik.asp>

Yöredeki zeytinliklerde görülen zararlıların başında *Zeytin Sineği* gelmektedir. Meyve çekirdeğinin etrafına galeriler açarak beslenen bu zararlı meyvelerin çürüyerek dökülmesine, zeytinyağı miktarının azalmasına ve kısmen de yağ asitliliğinin düşmesine neden olmaktadır. Zarar oranı normal yıllarda %15-30, salgın yıllarında %60'a kadar ulaşabilmektedir¹⁸.

*Zeytin Sineği*nden sonra en fazla zarar verenlerin başında *Zeytin Güvesi* gelmektedir. *Zeytin Güvesi*, yaprak, çiçek salkımları ile meyvelere zarar vermektedir¹⁹. Ağacın özsuyunu emerek beslenen, salgıladığı tatlı madde ile bütün ağacı saran ve bu salgı sonucu *karaballık hastalığına* (fumajin) neden olan zararlı ise *Zeytin Kara Koşnilidir*. Bu zararlı da bir yandan ağacın özsuyunu emmekte, bir yandan da *karaballık hastalığına* neden olduğu için fotosentez engellenmekte, ağaç zayıflamakta ve üründe azalma olmaktadır²⁰.

Çanakkale ilindeki zeytin üreticileri bu hastalıklara karşı kültürel önlemler almanın yanında kimyasal ilaçlarla mücadele etmektedir. *Zeytin Sineği* ile mücadelede yapışkan ve besin tuzaklarının yanında etkili maddesi *fenthion*, *delthametrin* ve *dimethoate* olan ilaçlar kullanılmaktadır. Bu ilaçlar ayrıca *Zeytin Güvesi* ile *Zeytin Pamuklu Biti* ile mücadelede de kullanılmaktadır. *Zeytin Kara Koşnili* ile mücadelede ise *yazlık mineral yağlar* kullanılmaktadır.

İldeki zeytinlikler genellikle küçük işletmeler olduğu için, hasat işlemleri aile bireyleri tarafından yürütülmektedir. Aile bireylerinin yetersiz kaldığı büyük işletmelerde ise, işletme büyüklüğüne göre işgücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Bu işletmelerde genellikle 5 ile 10 arası işgücü çalıştırılmaktadır. Zeytinliklerin en fazla bulunduğu Ezine ilçesinin Geyikli beldesi çevresindeki zeytinliklere işgücü, Bayramiç ilçesinin dağlık alanlarındaki köylerden gelirken, yine zeytinliklerin yoğun olarak bulunduğu Ayvacık ilçesinin Küçükkuyu ve Assos çevresindekilere ise Kaz dağlarının yamaçlarındaki köylerden gelmektedirler. Yörede, zeytin hasadında bir kişi günde ortalama 70 kg kadar zeytin toplayabilir iken, çalışma temposu arttırıldığında bu 100 kg. ye kadar çıkabilmektedir.

¹⁸ <http://www.zae.gov.tr/bitkisagligi/z1.asp>

¹⁹ <http://www.zae.gov.tr/bitkisagligi/z2.asp>

²⁰ <http://www.zae.gov.tr/bitkisagligi/z3.asp>

Çanakkale ilindeki zeytinliklerin yaklaşık %95'ini *Ayvalık* ve *Edremit* yağlık çeşidi zeytin ağaçları oluşturmaktadır. Bu nedenle ilde zeytincilik ağırlıklı olarak yağ üretimi için yapılmaktadır. Ezine ilçesinde 27 ve Ayvacık ilçesinde de 20 adet olmak üzere ilde toplam 68 adet kontinü sistem zeytin sıkma tesisleri bulunmaktadır²¹.

Üretilen zeytinyağı, üreticilerin kendi ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra, kooperatiflere ve tüccarlara verilmenin dışında yerel pazarlarda üreticiler tarafından da pazarlanmaktadır. Yörede en büyük zeytinyağı alıcısını Tariş oluşturmaktadır. Tariş, Küçükkuyu ve Ezine'de kurulan kooperatifleri aracılığıyla zeytinyağı alımı yapmaktadır.

İlde yetiştirilen sofralık zeytinler ile yağlık olarak üretilen zeytinlerin hasattan sonra seçilen iri zeytinler, yeşil ve siyah salamura olarak değerlendirilmektedir. Sofralık zeytinlerin de büyük bir kısmı yerel pazarlarda tüketilmektedir.

Çanakkale'deki zeytincilik üzerinde, buraya yapılan göçlerin de büyük etkisi olmuştur. 1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı (93 Harbi) ve Balkan savaşlarından sonra ve ayrıca Lozan Antlaşması sonrası nüfus mübadelesiyle yöreye zeytinciliği bilmeyen Balkan göçmenlerinin yerleştirilmesi zeytinciliği olumsuz yönde etkilemiştir. Bu yıllarda birçok zeytin ağacı yakacak olarak kullanılmıştır²². Yöre zeytinciliği, 1950'li yılların başında, yabancı zeytinlerin aşılınması ve zeytinliklerin ıslah edilmeye başlanması ile tekrar kalkınma sürecine girmiş ve bölgede 1950-1952 arasında zeytin ağacı sayısı en fazla artan il, Çanakkale olmuştur. Çanakkale'de, 1957 yılı itibarıyla 2,5 milyon zeytin ağacı varlığına ulaşılmıştır. Çanakkale, bu dönemde, Balıkesir, İzmir ve Aydın'dan sonra Türkiye zeytin üretiminde dördüncü sırada gelmekteydi²³.

3- ÇANAKKALE İLİNDEKİ ZEYTİNLİKLERİN COĞRAFİ DAĞILIŞI VE ÜRETİM DURUMU

Çanakkale ili sınırları içerisinde zeytinliklerin coğrafi dağılışını sıcaklık şartları belirlemektedir. Bu nedenle Çan ve Yenice ilçeleri dışındaki bütün ilçelerde zeytin yetiştirilmekle beraber, Ege Denizi'ne

²¹ Tarım İl Müdürlüğü verilerinden derlenmiştir.

²² Yurt Ansiklopedisi,1982, 3. Cilt (Bolu-Diyarbakır), s. 1870.

²³ Yurt Ansiklopedisi,1982, a.g.c., s. 1870.

kıyısı olan Ayvacık ve Ezine ilçeleri tablo 3’de de görüldüğü gibi ilk sırayı almaktadır.

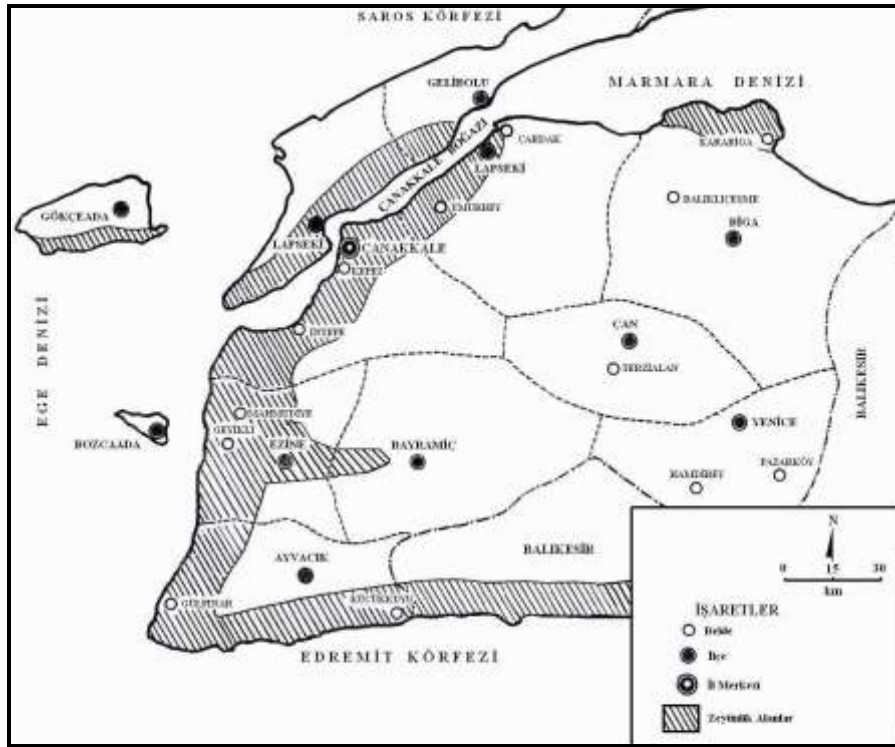
Tablo 3’de de görüldüğü gibi ildeki toplam zeytin ağacının % 72,2’si Ayvacık ve Ezine ilçelerinde bulunmaktadır. Zeytin bitkisinin soğuklara karşı hassas olması nedeniyle, zeytinlikler yörede hakim olan kuzey rüzgarlarının etkisinde olmayan veya az etkisinde kalan güney kesimlerde yoğunlaşmıştır. Ayvacık ilçesi sınırları içerisinde kalan, Küçükkuyu beldesi ile Babakale köyü arasındaki, Edremit Körfezi’ne kıyıları ile bu kıyılara bakan yamaçlar ildeki zeytinliklerin en yoğun olduğu alanları oluşturmaktadır. Bu yörede 250 m. yükseltiye kadar olan yamaçlarda adeta bir monokültür halinde uzanan zeytinlikler sadece Behramkale çevresindeki yamaçlarda makiliklerle kesintiye uğramaktadır. Ayvacık ilçesinde zeytinliklerin yoğun olduğu diğer bir alan Gülpınar beldesi çevresidir. Ayvacık’tan sonra zeytin ağaçlarının en fazla bulunduğu Ezine ilçesinde ise, Geyikli beldesi ve çevresindeki köyler (Gökçebayır, Kemallı, Tavaklı, Mecidiye, Çamoba, Kumburun, Mahmudiye, Taştepe) zeytinliklerin yoğun olduğu alanlardır. Gelibolu yarımadasının güney kesimleri (Alçitepe köyü) ve Bayramiç ovasının alçak kesimleri (Ahmetçeli köyü ve çevresi) yörede zeytinliklerin yoğun olduğu diğer kesimlerdir. Yörenin kuzey kesimlerinde ise kuzey rüzgarlarından korunmuş alanlarda zeytinlikler bulunmaktadır (Harita. 2). Gökçeada’da da zeytin ağacı oldukça fazla iken (178100 adet), Bozcaada’da üzüm bağlarının geniş alanlar kaplaması ve yüzölçümünün de küçük olması nedeni ile zeytin ağacı sayısı (14715 adet) azdır. Tarım alanları oldukça geniş olan Biga ilçesinde ise sadece Karabiga beldesinin çevresinde zeytinlikler bulunmaktadır.

Tablo. 3. Çanakkale İli Zeytin Ağacı Varlığı (2003)

İlçe	Meyve Veren Yaşta	Meyve Vermeyen Yaşta	Toplam
Merkez	134262	8650	143212
Ayvacık	1734000	66000	1800000
Bayramiç	300200	38200	338400
Biga	21250	14000	35250
Bozcaada	2305	12410	14715
Ezine	1316000	64000	1380000
Gelibolu	45500	11200	56700
Gökçeada	117900	60200	178100
Lapseki	63000	13000	76000
Toplam	4106517	297660	4404177

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü verilerinden derlenmiştir.

Çanakkale, Türkiye'nin en büyük zeytin üretim bölgesi Balıkesir'e komşu olmasına rağmen, 2003 yılı Türkiye zeytin üretiminde 49876 ton ile ancak 7. sırada yer alabilmiştir²⁴. Bu da 2003 yılı üretim değerleri açısından Türkiye üretiminin (850000 ton) yaklaşık %5,9 kadarını oluşturmaktadır. 2003 yılı periyodisite yılına (yok yılına) denk geldiği için değerler düşmüştür. Var yılı olan 2002 yılında Çanakkale ili 126503 ton zeytin üretimiyle, Türkiye üretiminin (1800000 ton) yaklaşık %7,0 kadarını karşılamıştır²⁵.

Harita.2 Araştırma Sahasında Zeytinliklerin Coğrafi Dağılışı

Çanakkale ilinde, zeytin üretimin ilçelere göre dağılımı, zeytinliklerin dağılımına paralellik göstermektedir. Tarım İl Müdürlüğü verilerine göre var yılında yaklaşık 69360 ton üretimle Ayvacık ilçesi ilk

²⁴ D.İ.E. 2003, Tarımsal Üretim İstatistiği.

²⁵ D.İ.E. 2003, Tarımsal Yapı (Üretim, Fiyat, Değer).

sırayı almaktadır. İkinci ise yaklaşık olarak 46060 ton ile Ezine ilçesi gelmektedir. Eceabat ilçesi ise yaklaşık 14884 ton ile üçüncü sıradadır. Yok yıllarında ise Ayvacık ilçesinin üretimi yaklaşık 8770 tona, Ezine'nin ki 17108 tona ve Eceabat'ın ki ise 11230 tona düşmektedir (Tablo 4).

.Tablo. 4. Çanakkale'de İlçelere Göre Zeytin Üretim Değerleri (Ton)

Üretim Yeri	Üretim (Ton)	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Merkez	Toplam	907	1561	780	1956	653	5370	162,4
	Sofralık	107	161	79	195	65	270	34,6
	Yağlık	800	1400	701	1761	588	5100	127,8
Ayvacık	Toplam	13600	34200	8550	34200	8550	69360	8737
	Sofralık	4000	3200	2000	4200	2000	3460	440
	Yağlık	9600	31000	6550	30000	6550	65900	8297
Bayramiç	Toplam	4455	7442	7442	7467	8094	7505	7600
	Sofralık	455	1100	1500	1200	1594	0	0
	Yağlık	4000	6342	5942	6267	6500	7505	7600
Biga	Toplam	175	210	180	300	252	233	233
	Sofralık	100	135	120	210	168	187	187
	Yağlık	75	75	60	90	84	46	46
Bozcaada	Toplam	17	34	26	29	18	57,1	44,6
	Sofralık	2	2,5	2	2	2	0,1	3,6
	Yağlık	15	31,5	24	27	16	57	41
Eceabat	Toplam	7400	11100	3710	11163	3721	14884	11230,5
	Sofralık	1665	1110	370	1200	380	1400	1057,5
	Yağlık	5735	9990	3340	9963	3341	13484	10173
Ezine	Toplam	9030	27090	5260	31560	6575	46060	17108
	Sofralık	3612	6800	1500	9017	1950	1260	468
	Yağlık	5418	20290	3760	22543	4625	44800	16640
Gelibolu	Toplam	1736	1953	1305	1317	1097	1137	954,5
	Sofralık	650	700	305	317	300	407	244,5
	Yağlık	1086	1253	1000	1000	797	730	710
Gökçeada	Toplam	2336	1762	1753	1770	118	3537	2462
	Sofralık	40	25	20	25	20	417	536
	Yağlık	2296	1737	1733	1745	98	3120	1926
Lapseki	Toplam	1400	1550	1582	1880	881	1360	1360
	Sofralık	500	540	545	653	293	304	304
	Yağlık	900	1010	1037	1227	588	1056	1056

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü Verilerinden derlenmiştir.

Araştırma sahasının kuzeyinde yer alan Biga ve Gelibolu ilçelerindeki zeytin üretiminin önemli bir kısmı sofralık olarak üretilmektedir. Örneğin Biga ilçesinde 2003 yılında üretilen 233 ton zeytinin 187 tonu, aynı yıl Gelibolu ilçesinde üretilen 1137 ton zeytinin

407 tonu sofralık olarak üretilmiştir. Ayrıca sofralık zeytinlerde, meyvelerin zarar görmemesi için hasadın sırik yerine elle yapılması periyodisitenin etkisi azalttığı için üretim miktarında yıllar arasında önemli farklılıklar görülmemektedir (Tablo.4).

İldeki zeytincilik oldukça eskiye dayanmakla birlikte, yukarıda da belirtildiği gibi Cumhuriyetin ilk yıllarında yöredeki zeytinliklerin bulunduğu alanlara zeytinciliği bilmeyen göçmenlerin yerleştirilmesi zeytinciliği olumsuz yönde etkilemiştir. Ancak 1950'li yıllarda yabancı zeytinlerin aşılınması ve zeytin bahçelerinin ıslah edilmesi yörede zeytinciliğin gelişmesine katkı sağlamıştır. Örneğin, 1951 yılında yörede meyve veren zeytin ağacı sayısı 1328400 iken²⁶, 1957 yılında sayı 2500000'ne çıkmıştır²⁷. Aynı dönemlerde zeytin yağı üretimi de 2000-3000 tondan 5600 tona çıkmıştır. Sonraki yıllarda da ildeki zeytin ağacı sayısı artış göstermiş ve 1979 yılında 3900000'e ulaşmıştır. Günümüzde ise ildeki zeytin ağacı sayısı 4100000 civarındadır. Son 20-25 yıl içerisinde ağaç sayısında fazla artışın olmayışı, sahada zeytinliklerin yoğun olarak bulunduğu Küçükkuşu ve Geyikli kıyılarında zeytinliklerin yerlerine ikincil konutların inşa edilmesinden kaynaklanmaktadır.

Yörede sofralık zeytinlerin yeşil olanları kırma ve çizik olarak değerlendirilirken, siyah olanlar ise salamura, sele ve yöre halkının *yuvarlama* adını verdiği (siyah zeytinlerin teneke veya bidonlara konarak, tuz, ayçiçek yağı ve sirke ilave ederek 4-5 ay hava ile teması kesilerek bekletilen ve açıldıktan bir hafta sonra yenecek hale gelen) şekliyle değerlendirilmektedir.

SONUÇ, SORUNLAR VE ÖNERİLER

Çanakkale, günümüzde Türkiye'nin önemli zeytin üreticisi yörelerinden bir olmakla birlikte, bu alanda sahip olduğu potansiyeli yeterince değerlendirememektedir. Bu ise, zeytin üretimi yapılan işletmelerin parsel büyüklüğünden, toprak bakımına, budamadan, ilaçlamaya ve hasattan ürünlerin pazarlanmasına kadar bir takım sorunlardan kaynaklanmaktadır. Araştırmamız sonucu tespit edebildiğimiz sorunlar ve çözüm önerileri şu şekildedir:

²⁶ Conk, A. C., 1952, Çanakkale İlinin İktisadi Tetkiki, Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Ankara. s.87.

²⁷ Yurt Ansiklopedisi, 1982, a.g.c., s. 1870.

1-Araştırma sahasındaki zeytinliklerin büyük bir kısmı yaşlı ağaçlardan oluşmaktadır. Bu ağaçların verimli hale getirilebilmesi için, Tarım İl Müdürlüğü tarafından üreticileri budama konusunda bilinçlendirecek eğitim programları düzenlenmelidir. Ayrıca Tarım İl Müdürlüğü son yıllarda yıllık 150-200 bin civarında sertifikalı zeytin fidanı dağıtmaktadır. Bunun yanında Tarım İl Müdürlüğü'nün örnek bahçeler tesis ederek ve ilk yıllarda şekil budamasının nasıl yapılması gerektiği hakkında örnek uygulamalar yapması gerekmektedir.

2- Yeni kurulan bahçelerde sertifikalı fidan kullanılmalı ve bilinçli budamalar yaparak ağaçların fazla boylanması engellenmelidir. Çünkü kısa boylu ağaçların budama, ilaçlama ve hasat işlemleri daha kolay olmaktadır. Zeytincilikte en önemli girdilerden biri işgücü ücretleridir. Kısa boylu ağaçlarda hasat ve ilaçlama kolay olacağı gibi hasatta makine kullanımı da mümkün olmaktadır. Hasatta makine kullanımı ise hem zamandan hem de ürünün maliyetinden tasarruf sağlayacaktır.

3- Yöredeki zeytinliklerde zararlı ve hastalıklar pek fazla görülmemektedir. Üreticiler gübre kullanımında çiftlik gübelerini tercih etmektedirler. Bundan dolayı zeytin üreticilerini daha da bilinçlendirilerek ve sertifika konusu da halledilerek organik zeytin ve zeytinyağı üretimi yaygınlaştırılabilir. Bu konuda Tarım İl Müdürlüğü'nün ve Ziraat Fakültelerinin üreticileri bilinçlendirmesi ve örgütlendirmesi gerekmektedir.

4- Pek yaygın görülmemekle birlikte, yöredeki zeytinliklerde zararlılar ve hastalıklar ağaçlara ve ürünlere zarar vermektedir. Zararlılarla ve hastalıklarla mücadele konusunda üreticilere eğitim programları uygulanmalıdır. Örneğin, bu çalışmanın hazırlanması esnasında mülakat yaptığımız bazı üreticiler, zeytin zararlılarının başında gelen *Zeytin Sineği*'nin zeytin meyvesinin üzerinde oluşturduğu sinek çıkış deliğini, sineğin meyve içerisine giriş deliği olarak bildiklerini ve ilaçlamayı ona göre başlattıklarını belirttiler. Bu nedenle üreticilerin bugüne kadar zararlı ve hastalıklara karşı yanlış uyguladıkları yöntemlerin değiştirilmesi ve daha başarılı olunması için, tarım ve zeytincilikle ilgili kurumlar tarafından bilgilendirilmesi gerekmektedir.

5- Bir yıl ürün verip ertesi yıl hiç veya az ürün vermesi (periyodisite) zeytin ağaçlarının bir özelliğidir. Ancak budama, ilaçlama,

gübreleme ve özellikle de hasadın usulüne uygun yapılması bu özelliğin etkisinin azalmasına ve her yıl ürün alınmasına olanak vermektedir. Bundan dolayı üreticilerin budama, ilaçlama ve gübreleme konusunda daha bilinçli olması ve hasatta makine kullanımının özendirilmesi gerekmektedir.

6- Bazı geniş zeytinliklere sahip üreticiler, hasadın uzun zaman alması ve işgücü bulmadaki güçlükler nedeniyle, zeytinin hasadıyla uğraşmamak için zeytinin meyvesini ağaçta satma yolunu tercih etmektedirler. Bu şekilde satın alanlar ise, işgücü maliyetini düşürebilmek için gelişi güzel, hasat usullerine dikkat etmeden ve itina göstermeden hasat yapmaktadırlar. Bu durumda ise, ağaçlar büyük hasar gördükleri için periyodisitenin etkisi artmaktadır.

7- Üretilen zeytinyağları, Tariş'e ve tüccarlara verilmenin yanında, yerel pazarlarda üreticiler tarafından da pazarlanmaktadır. Bazı yıllar Tariş ve tüccarlar ürün bedellerini geç ödeyerek üreticilerin mağdur olmasına sebep olmaktadır. Çanakkale'de zeytinciliğin %95'i yağlık olarak yapılmasına ve her yıl önemli miktarda zeytinyağı üretilmesine rağmen, ülke içi ve dışı pazarlama yapan önemli ve büyük bir zeytinyağı işleme ve paketleme tesisi yoktur. Bu nedenle üreticilerin bir birlik oluşturarak, kaliteden taviz vermeyerek kısa sürede tanınan bir marka olabilecek büyük bir zeytinyağı işleme ve paketleme tesisi oluşturmalarıdır.

8- Zeytinyağındaki kaliteyi belirleyen önemli özelliklerden birisi yağ asitliliğidir. Zeytinyağında asidin yükselmesi kaliteyi düşürmektedir. Yağ kalitesinin düşmesini engellemek için, ilaçlamadan hasada, zeytin sıkma tesisinin teknolojik yapısından, zeytinin sıkma tesislerinde bekleme süresine kadar dikkat edilmesi gerekli hususlar hakkında üreticiler bilgilendirilmelidir.

9- Günümüzde, zeytinyağı ve sofralık zeytinlerin fiyatları karşılaştırıldığında, sofralık zeytin üretmenin daha ekonomik olduğu görülmektedir. Bu nedenle yörede özellikle de kuzey kesimlerde sofralık zeytinciliğin özendirilmesi ve sofralık zeytinlerde önemli kuruluşlardan olan Marmara Birlik tarafından desteklenmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, yörede zeytincilik yapanların zeytincilikle ilgili her konuda bilgilendirilmesi ve var olan zeytincilik potansiyelin

değerlendirilebilmesi için ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından gerekli desteğin verilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- CİVANTOS, L., PASTOR, M., 1999. Yetiştirme Tekniği, Dünya Zeytin Ansiklopedisi (Türkiye Baskısı), Uluslar arası Zeytinyağı Konseyi Yayını, Madrid, İspanya.
- CONK, A. C., 1952, Çanakkale İlinin İktisadi Tetkiki, Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Ankara.
- ÇANAKKALE İLİ ARAZİ VARLIĞI, 1999, Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yay. Ankara.
- ÇIRAK, D., 2002, Çanakkale İli Zeytin Yetiştiriliciliği Sorunları ve Çözüm Önerileri, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü (Lisans Bitirme Tezi), Çanakkale.
- D.İ.E. 2003, Tarımsal Üretim İstatistiği.
- D.İ.E., 2003, Tarımsal Yapı (Üretim, Fiyat, Değer).
- D.İ.E., 2004, Tarımsal Yapı (Üretim, Fiyat, Değer).
- ERTİN, G., 2000, “Edremit Körfezinde Zeytin Üretimi”, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 35, İstanbul.
- KOÇMAN, A., 1993, Türkiye İklimi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fak. Yay. No: 2, İzmir.
- KODAY, Z., 1999, “Çoruh Vadisi’nde Zeytin Alanları” Türk Coğrafya Dergisi, sayı: 34, İstanbul.
- TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ, 2002-2003, Çanakkale Zeytincilik verileri.
- TEMUÇİN, E., 1993, “Türkiye’de Zeytin Yetişen Alanların Sıcaklık Değişkenine Göre İncelenmesi” Ege Coğ. Der. Sayı: 7, İzmir.
- TIRAŞ, M., 2002, “Yarpuz Çayı Havzasında Zeytincilik”, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 39, İstanbul.
- YURT ANSİKLOPEDİSİ, 1982, 3. Cilt (Bolu-Diyarbakır)
- YÜCEL, T., 1990, “Türkiye’de Zeytinliklerin Dağılışı” Atatürk Kültür Dil Tarih Yüksek Kurumu, Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu Coğrafya Araştırma Dergisi, Cilt.1, Sayı: 2, Ankara.
- ZEYTİN YETİŞTİRİCİLİĞİ, 2003, Hasad Yayıncılık. İstanbul.
- 1-<http://www.agri.ankara.edu.tr/bahce/pratikbilgiler/meyve/zeytin/morfoloji.htm>
- 2- <http://www.zae.gov.tr/bitkisagligi/hastalik.asp>
- 3- <http://www.zae.gov.tr/bitkisagligi/z1.asp>
- 4- <http://www.zae.gov.tr/bitkisagligi/z2.asp>
- 5- <http://www.zae.gov.tr/bitkisagligi/z3.asp>.